

AZ UNITÁRIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG EGYH. FŐTANÁCSÁNAK SEPT. 3—5 NAPJAIN TARTOTT GYÜLÉSÉRŐL.

A főtisztelendő püspök ur az ülést a következő beszéddel nyitotta meg:

„Mltsgs. és Főt. Egyházi Főtanács!

Midőn tisztemből kifolyólag ez alkalommal is atyafiságos szeretettel üdvözlőném a Mlgs. és Főt. Egyh. Főtanács egybegyült tagjait: mindenekelőtt őszinte örömet nyilvánítom ily szép számmal lett megjelenésük felett. Kétségbevonhatlan bizonyítéka ez annak, hogy vallásközönségünk kebelében nem aludt ki s a jó Isten őrizzen is meg attól, hogy valaha kialudjék a közügy-szeretetnek az a nemes lángja, melynek éltető melegében fogamszik meg minden szép gondolat s jut teljességre minden jó szándék és üdvös feltétel. Mert valamint a természeti világban a nap melege hozza létre a mozgást és tartja fenn az életet: úgy az erkölcsi világban a lélek melege — vagyis a buzgóság és lelkesedés, a közügyszeretet és áldozatkészség azok a tényezők, a melyek tevékenységre indítanak s a haladást és fejlődést, a küzdelmet és sikert, szóval az életet biztosítják.

A mi különösen kicsiny egyházunkat illeti, elmondhatjuk, hogy ennek fennállása és jövője ma is attól függ, a mitől a múltban is függött, hogy minő érdekelttséggel viseltetünk annak közügyei iránt, s mekkora buzgóságot és lelkesültséget tudunk magunkban kifejteni annak haladása és gyarapodása iránt. S ha szinte helyzetünk a jelenben kedvezőbb is, mint a múltban volt, a mennyiben útközelben kívülről kevesebb akadályba ütközünk, mint ezelőtt, még távol állunk attól, hogy mint a felhúzott óra járásában, csak kívülről gyönyörködjünk egyházunk haladásában, s magunkat akár a jó szerencse, akár az eddig elért eredményekre bizzuk. Nekünk, ha élni akarunk, s pedig akarunk, tennünk és küzdenünk, munkálnunk és igyekeznünk kell, nem lankadó eréllyel, ki nem fáradó szorgalommal és

tásában. midőn az orthodoxok magának Guizotnak a vezetése alatt a liberalismus fejlődésének gátlására azt a határozatot hozták, hogy a zsinat állítson meg kötelező hitcikkelyeket, s azok érvényessége az állambatalom biztosítása alá helyeztessék. E határozatnak a kisebbségben volt liberálisok a zsinatból való tömeges kilépéssel mondtak ellent. A százados szünetelés után akkor tartott s azóta többet meg nem kísérelt zsinatnak semmi határozott eredménye sem volt. Hogy a második császárság alatt semmi becsületet és nemest nem várhattak a franciaországi protestansok sem, az igaz; de nem értjük, miként idegenkednek most a zsinat megtartásától, midőn a szabadelvű köztársaság a szabadelvű egyházi fejlődésre és haladásra kellő biztosítékot nyújt.

Szerk.

kitartással; sőt mint a hajó épen a kedvező szeleket használja fel útjának gyorsítására: nekünk is a lehetőleg igyekeznünk kell hasznunkra fordítani mindazt, a mi tán kívülről is egyházunk hajójának haladását elősegítheti, támogathatja.

Mennyiben felelt meg az E. K. Tanács e kötelességének a közelebb lefolyt esztendőben? ezt megítélni a jelen Egyházi Főtanács tiszte leendő, s miután ehhez az adatokat a nemsokára előterjesztendő évi jelentések s megvizsgálandó jegyzőkönyvek a Mltsgs. és Főt. Egyházi Főtanács kezébe szolgáltatják, részemről nem tartom szükségesnek azokra itt kiterjeszkedni. Csak két dolgot említek meg, a melyekre e helyen is rámutatnom, édes öröme és nemes büszkesége lelkenek. Egyik: budapesti ekkleziánk megalapítása, miáltal szent vallásunk igazán megnyerte magyarországi jellegét, s az 1848-ik évi pozsonyi országgyűlés 20-ik czikkében kijelölt állását tényleg elfoglalta. A másik: amerikai hitrokonainkkal való testvéri viszony szorosabbra fűzése czéljából Kovács János ig. tanár afiának, ki a mult évben hasonló czélból Angliában volt, az unitárius és más ker. egyházak f. évi sept. 18—22 napjain Saratogában tartandó nemzeti conferentiájára vallásközönségünk képviselőjeül Amerikába lett elküldése. Az évi jelentések rendjén mindkettőről részletesebb értesülést nyrend a Mlgs. és Főt. Egyh. Főtanács. Tekintve azonban e két dolog nagy jelentőségét és messze kiható horderejét egyházi életünkben — úgy vélem, hogy azokat előzetesen is megemlítenem, helyén volt, s ismétlésük sem fog terhére lenni a Mlts. és Főt. Egyh. Főtanácsnak. Legyen rajtok Istennek szent áldása.

És legyen Istennek szent áldása a Mlts. és főt. Egyh. Főtanács munkásságán, mely jelen gyűlésünkben reánk várakozik. Mint minden évben, úgy a jelen évi tárgysorozat is bő anyagot szolgáltat a komoly megfontolásra és higgadt tanácskozásra. Ezeket sem kívánom egyiket a másik fölé emelni, mert igen gyakran épen a kisebb jelentőségűeknek látszó ügyek igényelnek nagyobb figyelmet, a mennyiben a fontosabb ügyeknek is rendszeren ezek szolgálnak alapul, s ha a fundamentum, a melyet épen körvonalokkal töltenek meg és vernek össze, nem elég erős, hiába emeljük a szilárd falakat.

Legyen szabad azonban ez oldalról is két tárgyat megemlítenem. Egyik a Dávid F. alapítvány, melynek jövedelme a mult évi Főtanács határozata értelmében ezúttal kevésbé javadalmazott belső embereink, ezek özvegyei és árvái segélyezésére fog kiosztatni. Alig több biz ez mint egy csep a tengerhez képest, azon szükséghez mértén, a melynek enyhítésére fordítatik; de a szomjuhozónak sokszor egy csepp is jól esik, s mi egyáltalában nem vagyunk a bőség által elkényeztetve. A kezdet mindenestre meg van ez irányban is. A jó Isten majd többre is megsegít, csak hogy mi se veszítsük el bizalmunkat, s aztán ne dugjuk össze kezeinket.

A másik, a mire kiválóan felhívom még a figyelmet, a b. e. báró Baldácsy-alapítvány ügye, mely új stádiumba lépendő, s a melyre nézve már is egy pár testvér-egyház részéről oly nyilatkozat tétetett, a mi nekünk azon alapítványhoz kötött reményeinkre nem

kis árnyékot vehet, a mennyiben ezen a 11 protestans egyházkerület közös tulajdonát képező alapítvány jövedelme némelyek szerint nem egyházkerületek, hanem lélekszám szerint célozthatnék megszerezni; a mi, ki merem mondani, a nemes alapítványozó czéljával sem megegyeztethető. De éppen ezért hiszem és remélem, hogy a mi tulajdonképen a protestantismus egyesítésére és erősítésére volt szánva, nem fog az Eris almájává lenni, s a testvéri osztozás nem fog éppen a leggyengébb rovására történni. A jelen Főtanács teendője lesz e tekintetben a maga véleményét megállapítani, s a mostani, általunk nagyrabecsült kezelő bizottság által javaslatba hozott alapelvek felett tanácskozva, ezeknek értelmében megválasztandó biztosait a szükséges utasításokkal ellátni.

Midőn ezek után ismételten szívesen üdvözlőném a Mlgs. és Főt. Egyházi Főtanács egybegyűlt tagjait s tanácskozásaihoz az egyetértés és szeretet lelkeért imádkozni fölhívám: a jelen főtanácsügyűlést ezennel megnyitottnak nyilvánítom.“

A nagy figyelemmel hallgatott megnyitó után felolvastattak a Közp. Tanácsnak a következő jelentései:

I. Püspöki jelentés.

Méltóságos és főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Ritka szerencse jutott nekem osztályrészemül, midőn ez évi jelentésemet azzal kezdhetem meg, hogy egy anyaekklézsiánkkal ma több van, mint egy év előtt, és ez éppen hazánk fővárosában, Budapestben, a hol nemzetünk szíve lüktet.

1. A múlt évi Főtanács határozata folytán megalakult budapesti ekklézsiánk ünnepélyes megnyitása s illetve a lelkészi beigtatás ugyancsak múlt évi okt. 2-án történt meg. Ezen reánk nézve kiválóan nagy jelentőségű ünnepélyről annak idejében a hazai lapok csaknem kivétel nélkül és pedig rokonszenvesen megemlékezvén, részéről pedig az E. K. Tanácsnak a jelentést, a mint ez a vonatkozó jegyzőkönyvben látható, megtevén, azzal Főtanácsunk tagjai annyira ismeretesekek, hogy az ismétlést bátran mellőzhetem. De azt kötelességemnek tartom a Mlgs. és Főt. Egyh. Főtanácsnak e helyen is tudomására hozni, hogy nevezett ekklézsiánkban az isteni tiszteletet iránt ugy saját hiveink, mint a más vallásuak részéről is az érdekeltség sokkal nagyobb és mélyebb, mint a minőt ephemer dolgok szoktak maguk iránt fölébreszteni. Az ekklézsia megalakulása óta a hivek által önkéntesen elvállalt évi bérfizetés jelentékenyen gyarapult, sőt ahoz koronként más vallásu barátaink is hozzá járulnak. E mellett egyesek külön is nagybecsű áldozatokat hoznak. — Mindezek azt mutatják, s közlésük által én is annak kimutatását céloztam, miszerint budapesti ekklézsiánk megalapítása érdekében tett lépéseink és hozott áldozataink nem hiában valók, s annak fenntartásához kötött reményeink megérdemlik a gondos ápolást. Végül a legnagyobb örömmel tudathatom azt is, miszerint ugy az angolor-

szági, valamint az amerikai unitárius társulatok a múlt évben általuk e czélból küldött segélyt a következő évre is megszavazták, a mit én a nevezett társulatoknak titkáraik útján megköszönni nem mulasztottam el.

2. A belső emberekre nézve következő rendelkezéseket tettem:

a) Lelkészeket illetőleg: Bartók Albert aa. B.-Ujfaluból Csekefalvára, Domokos Áron aa. Nyomátról B.-Ujfaluba, s ez utóbbinak helyére Nyomátra Nagy János papjelölt rendeltettek. Továbbá Kolozsvártn az egyik lelkészi állomás az E. K. Tanács útján abrudbányai lelkész Mózes András aafiával tölten be, ennek helyére Abrudbányára Barabás Ábel papjelöltet rendeltem ki; végre ép a napokban Ürmösi Kálmán a. s. siménfalvi I. Szentgerliczére rendeltetett.

b) Isk. mestereket illetőleg: Pap József okl. néptanító Muzsnára, Derzsi Gábor H.-Szt.-Mártonról Kis-Solyosra, hol az előbbi isk. mester Sófalvi József afa saját kérelmére nyugalmaztatott. Továbbá Árkosi János Várfalváról H.-Szt.-Péterre, Ferenczi Mózes pedig H.-Szt.-Péterről csere útján Várfalvára rendeltettek, előbbi azonban a cserét nem fogadta el és így:

c) ürességben vannak ez idő szerint a h.-szt.-péteri és h.-szt.-mártoni isk. mesteri, valamint az a.-siménfalvi lelkészi állomások.

3. Papi szigorlatot tettek az 188¹/₂ isk. év végén Gábor Albert dicséretes, Adorján Domokos elégséges eredménnyel, a kikkel, ez idő szerint 13 papjelöltünk van. Ezek közül egyik Gál Miklós Londonban van, a Manchester New Collegeban; a többiek részint mint köztanítók, középtanodáinknál, részint mint magán nevelők egyes családoknál vannak alkalmazásban.

4. Az anyakönyvi és népesedési kimutatások szerint egyházunkban az 1881-dik évben

A) kereszteltetett: a) fiu 1022, b) leány 1053, együtt 2075 újszülött; 14-el kevesebb, mint 1880-ban. Ezekből házasságon kívül született 217, valamivel több, mint 10%, s így teljesen megfelelő a múlt évi arálynak.

B) Konfirmáltatott: a) fiu 464, b) leány 421, együtt 885, több 15-el, mint 1880-ban.

C) Összeeskettetett a) mentvénnel 238, b) hirdetéssel 288; együtt 526 pár; kevesebb 27 párral, mint 1880-ban.

D) Meghalt a) a férfinemből 789, b) a nőnemből 738; együtt 1527; több 139-el, mint 1880-ban; de a szülöttek száma a halottakét meghaladja 548-al.

E) Átállott hozzánk 157; átállott tőlünk 55; e szerint 102-vel több jött hozzánk, mint a mennyi tőlünk más vallásokra tért át.

F) A lélekszám 1881-ben tesz 54,169-et, 1880-ban volt 53,852 és így a lélekszám 317 gyarapodást mutat, a minek — tekintettel arra, hogy a szülöttek a meghaltakat 548-al mulják felül, s az átállások rendjén szintén 102 többlet van — 650 lélekszám gyarapodást kellene tennie. Ez a különbség azonban a múlt évihez képest jóval csekélyebb levén, a statisztikai adatok beszolgáltatására nézve több pontosságot jelezhetek lelkész afaai részéről.

5. A f. év június havában vizsgálatot tartottam toroczkói, toroczkó-szt-györgyi és a.-járai ekklézsiáinkban, s ezzel megkezdettem ar.-tordaköri ekklézsiáink vizsgálatát, a mit a f. év őszén Isten segédelmével folytatni és bevégezni is szándékozom. A vizsgálat eredménye a jegyzőkönyvekből látható, melyeket a többi azon köri ekklézsiákban megtartandó vizsgálatról felvett jegyzőkönyvekkel együtt annak idejében beadni.

6. A halál ez évben is megvette áldozatait egyházi tanácsosaink közül is. Közelebbi gyűlésünk óta elhunytak: Árkosi Károly, Dr. Soó István, Füzi Dénes, Mátéfi Károly, Szolga Miklós, Pákei Miklós, Fikker Ferencz, Dobos Józset, s alig pár nappal ezelőtt Végh Sámuel b. e. egyházi tanácsos atyánkfiai, kik a maguk hatáskörükben mindnyájan hiven teljesítették egyházunk körüli kötelességeiket. Nem feledtem el, hiszen kifelejthetné el közülünk csak állását, korát és érdemeit tekintve, — kívántam külön feljegyezni Farkas György szt.-gerliczei lelkész, marosköri nyug. espótes és közügyigazgató atyánkfia halálát, ki félszázadot meghaladott egyházi szolgálatában, tanusított példás buzgalma, lankadatlan erélye, s a rábizottakban mindig hű és lelkiismeretes eljárásai által maradandó emléket biztosított a maga számára legjobbaink sorában, egyházunk évkönyveiben, szintugy, mint a mi szívünkben. Részemről a hála és tisztelet érzelmeivel áldozom e sorokban is nagy és nemes emlékének. Béke lengjen sirjok felett!

7. Végül nem mulaszthatom el feljegyezni azt a kegyeletes ünnepélyt, mely főtanodánk ifjusága kezdeményezése folytán az E. K. Tanács jóváhagyása s az isk. igazgatóság vezetése mellett, Kriza János nagyemlékü püspökünk születési házának emléktáblával lett el látása alkalmából f. évi július 30-án Nagy-Ajtán tartatott. Ez az ünnepély első sorban nemzeti ünnepély volt, mert a jelzett megtiszteltetés a székely népköltőt illette, de a nemzet koszorussa egyszer-smind a mi egyházunk főpásztora volt, s így nekünk abban kétszeres okunk volt résztvenni, a minthogy egyházköreink és iskoláink abban kivétel nélkül mindnyájan részt is vettek. Épen ezért az ünnepély lefolyásának részletes leírását mellőzhetem, miután az mindnyájunk előtt tudva van.

Egyházi és iskolai egyéb ügyeinkről az E. K. Tanács évi jelentése fog szólni.

Melyek után vagyok a Meltóságos és Főt. Egyházi Főtanácsnak aláztatos szolgálja.

Kolozsvártt, 1882. September 1-én.

Ferencz József,
unit. püspök.

II. Közigazgatási és tanügyi jelentés.

Midőn évi munkálkodásáról siet az E. K. Tanács számot adni a Mltsgs Egyh. Főtanácsnak, örömmel jelentheti mindenekelőtt, hogy ez év egyike volt a legrendesebb éveknél; rendkívüli körülmények

vagy események nem zavarván a közigazgatás rendes menetét, a 264 közigazgatási és 240 tan-, együtt 504 ügy, melyeket illető jegyzőkönyvei szerint letárgyalt, a közigazgatás keretében és folyamában jártak le, melyekről a Mltsgs. Egyh. Főtanács, a jegyzőkönyvek megvizsgálása nyomán részletesen értesül.

Hazánk alkotmányos kormányával való érintkezésünk rendes volt.

Vallás- és közoktatási Minister ő nagyméltósága 26,806—1881 szám alatt arról értesítvén a Főtisztelendő Püspök urat, hogy a katonák házasságát illetőleg, semmi új intézkedés nem történt, hanem csak a 9482—1879. számú osztrák belügyministeri rendelet küldött meg a hadfő- és katonai parancsnokságoknak: az E. K. Tanács szükségesnek látta az E. Főtanács által 1881. szám alatt meghatározott feliratot, az újabb egyházi és országos viszonyok felfejtése mellett a Vallás- és Közoktatási Ministeriumhoz felterjeszteni. E felterjesztésére még nem kapott választ az E. K. Tanács, örömmel jelentheti azonban, hogy a kérdés alatti ügyből vallásközösségünket, vagy egyes hiveinket illetőleg semmi nehézség sem fordult elő.

A közoktatási ministerium 4218—1882. számú leiratával azt kívánta, hogy az anyakönyvek másolatait papjaink egy példányban a megyei levéltárak számára is beadják. Mivel az E. K. Tanács meggyőződése szerint az eklézsiánkat némi új költségekkel, papjainkat pedig új munkával terhelné hasztalanul, 85—1882. számú a Vallásügyi Ministeriumhoz intézett felterjesztésében megismertette e tárgyban fenálló törvényeinket és szokásainkat s kimutatta, hogy azok emberileg eléggé védik valamint a közigazgatási érdekeket, úgy az egyesek érdekeit, s kérte, hogy e rendeletnek, mint feleslegesnek a végrehajtása felfüggesztessék. Feliratára még nem kapott választ az E. K. Tanács.

A hazai protestáns testvér-felekezetekkel való viszonyunk barátságos volt, megküldötték névkönyveiket és közgyűléseikről szóló jegyzőkönyveiket; mi e szíveséget iskolai értesítőnk megküldésével viszonoztuk.

Ohajtandó, hogy — ha pénzügyi viszonyaink megengednék — a kölcsönös értesülés végett legalább E. Főtanács ülésünk kinyomtatott jegyzőkönyveit küldhetnők meg a protestáns testvérfelekezeteknek.

Az ágostai hitvallásuak erdélyrészi Consistoriuma F. K. Tanácsunk azon ajánlatát, hogy a papi székeink, meg e vallásfelekezet papi székei által való perekben hozott ítéletek kölcsönösen jogérvényűeknek tekintessenek, nem találta a maga részéről elfogadhatónak azon az okon, mert a két közönség házassági törvényei és törvénykezési eljárása sokban különbözik; e felekezettel tehát e tekintetben a korábbi viszony áll fenn.

Angolhoni afiaival való viszonyunk most is a régi, szíves. Londonban tanuló ifunkat ez évben is szívesen segedelmezik az eddigi mértékben.

Az amerikai unitárius és más keresztény egyházak nemzeti konferenciájának titkára f. évi június 23-án kelt levelében meghív-

ta a Főtisztelendő Püspök urat az irt conferentiának f. évi sept. 18—22 Saratogában tartandó gyűlésére. Amerikai afiai közül legutóbb közöttünk járt Allen Henrik ur vallásközönségünk egyik szíves meleg barátja, Kovács János afiához intézett leveleiben nagyon ajánlotta, hogy követet küldjünk a jelzett gyűlésre.

E. K. Tanácsunk 157. és 176.—1882. szám alatti tárgyalásiban ohajtotta e felhívásoknak eleget tenni, azonban az idő rövidsége, készületlenségünk és pénzvizonyaink okán nem tartván kivihetőnek, e képviselő-küldés eszméjével felhagyva, Allen urat határozta felkérni képviselőnkül.

Azonban távirati úton arról értesítettvén Egyh. K. Tanácsunk, hogy küldöttünk Londontól való utiköltségei fedezve lesznek, E. K. Tanácsunk 186—1882. szám alatt a képviselő küldését elhatározta, s egyszersemind erre kijelölte Kovács János afiát, s táviratilag ezt jelezte amerikai afiainál. 188—1882. számu végzésével pedig oda utasította Kovács János afiát, hogy minél huzamosabban maradjon Amerikában, hogy minél több unitárius gyülekezetben jelenhessék meg s ismertesse amerikai afiaival, a mi viszonyainkat s viszont amerikai afiai vallási és nevelésügyi intézményeivel megismerkedjék.

Utasította továbbá az E. K. Tanács Kovács János afiát, hogy segedelem kérés czéljából nyilvánosan lépéseket ne tegyen. Uti költségekre adott 600 forintot, a mi hihetőleg elégséges lesz, — miután távirati értékítés szerint a Londontól való utiköltségekre a pénz Londonban készen várja Kovács János afiát.

Az irt Conferentiához, valamint az amerikai unitárius társulat Directoriumához adresseket intézett az E. K. Tanács.

Kovács János afia f. évi augustus 27-dikén indult el amerikai útjára.

Az E. K. Tanács 167—1882. t. ü. szám alatt intézkedett Kovács János afia igazgatói és tanári teendőinek távolléte tartama alatt való teljesítéséről.

Érzi az E. K. Tanács, hogy eléadott intézkedésével anyagi terhet rótt közpénztárunkra; de azon reménnyel és meggyőződéssel tette, hogy a Mts. E. Főtanács osztani fogja az E. K. Tanács azon nézetét, miszerint magyar unitárius közönségünk erkölcsi és tisztességbeli kötelessége viszonzni azt a szivességet, melyet amerikai afiai irányunkban az által tanusítottak, hogy koronként meglátogattak; erkölcsi kötelességünk személyesen kifejezni méltányló elismerésünket, és köszönetünket azon anyagi áldozatokért, a melyet amerikai afiai ügyünkért hoztak. Meg van győződve az E. K. Tanács arról, miszerint a Mts. E. Főtanács is osztja azon reményt és hitet, miszerint az amerikai afiaival mostan megkezdett személyes érintkezés, valamint az unitarismusra átalán, ugy különösen reánk nézve áldásos leend.

Tanár Boros György afiát Allen Henrik ur egy levélben arról értesítette, hogy Richmond Anna elhalálozott, ezért az E. K. Tanács fölkérte a főtisztelendő Püspök urat, hogy Richmond Anna leányának fejezze ki őszinte fájdalunkat e nemes lelkü elhunyt jöltevőnk

halála felett. Magánúton gondoskodtunk, hogy az elhunytak arczképe tanácstermünk számára megszerzettessék.

Vallásfelekezetünk kebelében, egyes ekklezsiáinkban a felterjesztett vizsgálati jegyzőkönyvek szerint a vallásos erkölcsi élet megnyugtató.

Az ekklezsia-tagok, vagy az ekklezsiák és belső embereink között négy helyt volt jelentékenyebb vizsálkodás; három helyt volt kénytelen az E. K. Tanács fegyelmi úton bíraskodni, két ügyet elhelyezés által intézett el; egy lejártaott fegyelmi kereset után véglegesen elmozdítandó mesterünk ügye a Mlts. E. Főtanács tárgysorozatába fel van véve.

Ekklezsiáink vagyónának kezelése évről-évre rendezettebbé, szabályosabbá lesz.

Tagadhatatlan, hogy ekklezsiáink pénzügyeiben vannak még orvoslandó nehézségek és bajok s ilyenek első sorban a kamathátrálékok; mire nézve örömmel jelentheti az E. K. Tanács, hogy a felérkezett kimutatások szerint a hátrálékok apadnak.

A hátrálékok halmozásának egyik oka a kamatláb magas volta; sajnálattal tapasztalta az E. K. Tanács, hogy e tekintetben kibocsátott rendeletei ellenére a legtöbb helyt a kamatláb ma is 10%, ennek 8%-ra való leszállítását ismételten elrendelte.

Megrendelte, hogy a hátrálék-kamatok újabb tőkék képpen az adósoknál ne hagyassanak, nehogy azáltal az adósok fizetőképessége kimerítettessék.

Szokásban levén néhol, hogy a be nem folyt kamatok és bevárandók, a kamatok terhére ténylegesen befolytaknak vétettek, a hol az E. K. Tanács e visszásságnak nyomára jött, alkalmilag betiltotta, de a felső fejeérköri közgyűlés felterjesztéséből arról győződött meg, hogy e rossz szokás több körben van gyakorlatban; 199—1882. számú körrendeletével általánosan betiltotta, oda utasítván köri hatóságainkat, hogy a be nem folyt beveendők, mint ilyek jeleztessenek és adassanak át a számalóknak s azok felhajtassanak.

Méltányolja ugyan az E. K. Tanács egyes ekklezsiáink azon törekvését, mely szerint épületeiket, jelesen templomaikat s a belső emberek lakásait jó karban iparkodnak tartani s ily építkezéseket tesznek; hogy azonban az ekklezsiák járatlanság miatt az építkezések minőségére és a költségekre nézve félrevezetéstől, tévedéstől óva legyenek, 97—1882. számú körrendeletével megrendelte, hogy minden célba vett új építkezés, sőt átalakítás és lényeges változtatás alkalmával előlegesen legalább oly egyszerű tervrajz küldessék fel, mely tájékozást nyújtson az építés minőségéről; — továbbá küldessék fel költségelírányzat és jelentés arról, hogy a költséget miből fedezi az építető ekklezsia.

A Báró Baldácsy-ícle protestans alapítványt kezelő bizottmány ez évben is megtette jelentését az 1881. évi munkálkodásáról, egyzersmind közlött bizonyos pontozatokat az alapítvány kezelésének szervezésére.

A jelentés ez utóbbi részét az E. K. Tanács a tárgysorozat

szerint 132—1882. szám alatt a maga véleményével a jelen E. Főtanács eleibe terjesztette.

A jelentésnek azt a részét, mely a bizottság évi munkálkodásáról szól, s a melyben a tisztázásra vonatkozó szükséges teendők jeleztetnek, az E. K. Tanács tudomásul vette s felkérte a bizottságot, hogy kiválóan a kőtelki birtok zavaros telekjegyzőkönyvét, melyben tetemes bejegyzések vannak, még mielőbb tisztázni sziveskedjék.

A jelentés szerint az alapítvány ügyeinek minden irányba való tisztázása a vonatkozó évben is tetemes munkát s következőleg tetemes kiadást vett igénybe. Az 1880. évi ez évben törlesztett munkadíjak fejében, valamint az 1881. évi kezelési költségek fedezésére az 1881. évben 10,357 frt adatott ki az alapítvány ügyeit kezelő ügyvédnek, vizszabályozási költségekre 4600 frt, adósság törlesztésre és kamatokba 26410 frt 75 kr.

1881. év végével az alapítvány javára a pénztári maradék 13 ezer 14 frt 58 kr, a melyhez számítandó az 1881. évre a hasznobérlők által befizetni kellett, de csak f. évi január 3-án befizetett 10,000 frt az 1881 év végével való pénztári készlet 23,014 frtban lett volna megállítva.

Örvendetes jelenségül vette az E. K. Tanács, miszerint a kezelő bizottság jelentése szerint már az 1883. évvel 8000 frt rendelkezés alá jöhető jövedelem mutatkozik. Az alapítvány áldásos munkálkodásának habár csekély mértékben való megkezdése már a legközelebbi jövőben várható. Ha pedig az 1883. évvel mutatkozó 8000 frt fenmaradó jövedelem is az alapítvány terhei törlesztésére fordíttatik, pár év alatt az alapítvány áldásos munkássága emberi számítás szerint egész mértékben biztosan megkezdődik.

Vallásközönségünk kebelében is munkálkodott a vallásos buzgalom és áldozatkészség.

Egyes ekklézsiáinkban ez évben is szép adományozások történtek; méltányló elismerését fejezi ki az E. K. Tanács különösen udvarhelymegyei több polgári község irányában, melyek oda való több ekklézsiánkat jelesen építkezéseikben jelentékenyen segedelmezték.

Néhai dr. Joo István afia rendelkezése nyomán kolozsvári ekklézsiánk leányiskolája 1000, budapesti ekklézsiánk 100 frt hagyományban részesültek pénzben.

Kolozsvári iskolánk könyvtára, meg természettani muzeuma jeles könyvekkel és eszközökkel gyarapodott, irt néhai afia végrendelete nyomán.

Néhai özv. Koronka Lászlóné, Mátyus Károlina, kolozsvári iskolánkban ösztöndíjult tett 1000 frt hagyományt, melyet az E. K. Tanács 91—1882 szám alatt elfogadott.

Ez alapítvány még nem került vallásközönségünk intézkedése alá.

Általános nyugdíjintézetünk lelkiismeretes pénztárnoka, Jánosi Gergely afiának ez alapra vonatkozó kimutatása szerint az alapnak az 1882. évi augusztus 1-én való állása: takarékpénztárban elhelyezve 7064 frt 65 kr, értékpapirokban 5220 frt, együtt 12,284 frt 65 kr; hátrálékban van 1205 frt 75 kr.

Az E. K. Tanács sajnálattal látta a tetemes hátrálékots 194—1882. szám alatt a hátrálékokról szóló jegyzéket mindenik köri hatóságunkhoz megküldötte és megrendelte, hogy a hátrálékok, valamint a folyó illetékek minden módon felhajtassanak, hogy belső emberi állomásaink emelésére, a belső emberek özvegyei és árvái biztatására szolgáló ez intézetünk kárt és hátramaradást ne szenvedjen.

Az összes tanintézetekre vonatkozó jelentések a Mlts. E. Főtanács előtt állanak, különösen három felsőbb iskolánkra vonatkozó kinyomott értesítő. Ez adatok hű tükrei összes tanintézeteknek; meg van győződve az E. K. Tanács, miszerint a Mlts. E. Főtanács megnyugvással és örömmel fogja szemlélni az abban feltűnő képet.

A kormányzás rendes ügyei közül kiemelendőnek tartja az E. K. Tanács azon intézkedését, miszerint a közoktatási minster által a középiskolákról beadott törvényjavaslatot a képviselőház tanügyi bizottságának albizottsága tárgyalás alá vevén, főtisztelendő Püspök urnak az alszabizottság elnökéhez intézett megtalálására, az elnökség által vallásfelekezetünk részéről a bizottság tárgyalására meghívott Kőváry László afia, a ki a tárgyalásokban pontosan részt vett.

A törvényjavaslatot a közoktatási minster visszavonván, az E. K. Tanács 72—1882. számu tárgyalása szerint nem látta szükségesnek ez ügyben további lépéseket tenni.

Aranyos körben három községben szándékoltatván községi vagy állami népiskolák állítása, még pedig illető ekklézsiáink közvetítésével; az E. K. Tanács oda utasította illető ekklézsiáinkat, hogy az iskolák ügye, jelesen az ekklézsiának az iskolához való viszonya szerződésileg állittassék meg; a szerződési mintákat az E. K. Tanács megállítva küldötte le esperes afiához.

És mivel korábban több felekezeti népiskolánk változott át községi vagy állami iskolává, az E. K. Tanács köri hatóságainktól felvilágosító jelentést kért fel a viszonyokról, jelesen arról, hogy ekklézsiáinknak az ily iskolákhoz netalán létező viszonya szerződés szerint van-e szabályozva, vagy nincs, s a szerződések másolatainak felküldését is elrendelte.

Ez ügy még tárgyalás alatt áll.

Községi vagy állami iskolák felállításával mestereink viszonya akár alkalmaztattak azok, akár nem az új községi vagy állami iskolák mellé, lényegesen változott mind a munkakört, mind pedig a javadalmazást illetőleg, az E. K. Tanács 54—1882. szám alatt kelt körrendeletével felvilágosítást kért köri hatóságainktól az iránt, hogy a megváltozott viszonyok szerint az ily mesteri állomások munkakörét és javadalmazását illetőleg minő intézkedéseket tart a köri közgyűlés szükségeseeknek.

E felhívásra a köri közgyűlések feleletei a legutóbbi időben érkező fel az E. K. Tanácshoz, ez ügy tárgyalás alatt áll.

Torockói iskolánk 1875. évi július 29-ikén felvett tárgyalási jegyzőkönyv alapján, községivé változott át.

A főtisztelendő Püspök urnak az E. K. Tanácshoz f. évi július 6-áról kelt s az E. K. Tanács által 131—1882. t. ü. szám alatt

tárgyalt jelentése szerint Toroczkó községe a közoktatási kormány 5000 frt segedelmével a régi iskolaház helyébe díszes nagy épületet emelt, melyben a 12 alumnus idegen tanuló kényelmes elhelyezése mellett két tágas tanterem van czélszerűen, szabályszerűleg berendezve a fiuk, egy pedig a leányok tanítására. Az eddigi két tanerő egy harmadikkal szaporítottatott.

Az alumnusok ellátásáról a toroczkói Koncz János-féle alapítványból korábban utalványozott évi 150 forint felhasználásával, az eklklészia gondoskodik s annak biztosítására 700 frtot meghaladó tőkét gyűjtött s azt takarékpénztárilag kezeli. Óhajtandó, hogy különösen székelyföldi tanulók ez alapítvány áldását élvezni siessenek.

Mivel az iskola fentartásában toroczkói eklklésiánk tetemes részt vesz, az E. K. Tanács 151—1882. t. ü. szám alatt a toroczkói eklklészia és a község között a megváltozott viszonyok alapján kötendő szerződés szövegét illetőleg egy mintát állított meg s azt elküldötte a toroczkói eklklésiához.

III. Pénzügyi jelentés.

Pénzügyeinket illetőleg a következőket láttuk szükségeseknek a főtanács előtti jelentésünkbe felvenni.

A mult évi Főtanácsban a pénztárnok személye megváltozván s a pénztárnak az előbbi pénztárnok Filep István aától való átvételével s az id. pénztárnok Benczédi Gergely aának leendő átadásával az E. K. Tanács bizatván meg, E. K. Tanács mindjárt a Főtanács ideje után m. é. sept. 11-én tartott ülésében intézkedett a pénztár átadásáról, midőn e czélból egy külön bizottságot küldött ki kebeléből. Bár a bizottság azonnal s kellő erélylyel hozzá látott a munkához, az új pénztárnok csak is nov. 1-én át a pénztárnokságot; mert előbb nem készithette el a bizottság az átadási okmányt, mely valóban nem egyéb mint számbavétele vallásközönségünk vagyonának értékpapirokban, kötlevelekben, készpénzben és takarékpénztári könyvekben, és nem egyéb mint a számbavett vagyonnak Leltára. Nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy e fontos munkában különösen kir. tanfelügyelő Váradí Károly és városi hivatalnok Czakó József aái fejtettek ki kiválóbb buzgalmat és tevékenységet — utóbbi az E. K. Tanács is jutalmazta az okmány megírásáért a közpénztárból, de az előbbinek más jutalom nem maradt mint a hiven teljesített kötelesség édes öntudata, mint anyaszentegyházunk elismerő köszönete.

Volt pénztárnok Filep István aa 1880. évi számadásának vizsgálata alhalmával számvevő bizottságunk meggyőződést szerzett arról, hogy az átadási okmányba mind az fel lett véve s ideiglenesen pénztárnoknak mind az át lett adva, a mi együttesen teszi a közpénztárban és közpénztárnok által kezelt unitárius vagyont.

Az átadási okmány mellett beadott jelentésben foglalt észrevételek és javaslatok iránt az E. K. Tanács a kellő intézkedéseket megtette.

Ideiglenes pénztárnok a szabályszerű 2000 frt értékű biztosítékokat értékpapirokban és takarékpénztári könyvekben beadta, E. K. Tanács bevette és vasszekrénybe helyezte.

Pénztárvizsgáló bizottság a pénztár átvétele után a szabályszerű vizsgálatokat megejtette s örömmel jelentheti az E. K. Tanács, hogy a vizsgálat a pénztárt mindannyiszor rendben találta.

A pénztárról levén szó, nem épen kedvező jelenség gyanánt kell említenünk, hogy egy év óta is több jelentékeny kölcsön fizettetett vissza pénztárunkba. A pénzüntézetek gyarapodásával olcsóbb kölcsönhez jutván az adósok, igyekeznek szabadulni a nagyobb kamatoktól. S ez ránk nézve annyiban kedvezőtlen, mert nem helyezhetvén el a visszafizetett tőkéket új kölcsönökbe, kénytelenek voltunk azokat kevesb kamat mellett helyezni el takarékpénztárba, a mi aztán maga után hozta a kevesb jövedelmet és költségvetésben a deficitet. De kedvezőtlen a jelenség azon ágában is, hogy több követelést kamat nem fizetés miatt, s épen az önkéntes adományozók ellenében kellett pereltetnünk. Ez bizony többeknél rosz vért csinált, neheztelnek, zugolódnak, de hát még is megkellett tennünk, nem örömet — s éppen ezért többekkel szemben készséggel ki is egyeztünk — meg kellett tennünk, mert a Főtanács maga is sokszor elrendelte, mert közigazgatásunk, tanintézeteink szűkre szorított szükségleteit fedezetlenül nem hagyhatjuk.

Értékpapirjainknak magas árfolyam mellett eladásával, valamely jószágnak megvételével pénzünknek jövedelmezőbb befektetésével szerette volna E. K. Tanács jövedelmeink gyarapítását. Meg is nézetett több eladóvá tett birtokot; de hát nem lett vásár bolőle!

Lett volna alkalom újabb kölcsönök adásával is jövedelmeinket részben szaporítani; de hát a gyakorlat itt is bebizonyította, hogy a kölcsönadásra vonatkozó szabályzat nem egészen jó, mert nehézkes s mert csak a kolozsvári törvényszék mint telekkönyvi hatóság területére szorítkozik. Ez utóbbi okból két jelentékeny és hasznosnak mutatkozott kölcsönvételt kellett elutasitnunk.

Néhai Vég Sámuel egyh. tanácsos aának a mi közéletünk fél-százados értelmes, hiv és igaz munkássának előbb testi ereje hanyatlásával majd szellemi világának elhomályosulásával a Farkas Sándor alapot tőle átvenni kellett s annak kezelésével a közpénztárnokot bizta meg jövőre az E. K. T.

A tanári nyugdíj és segélyalap f. évi január 1-től életbe lépett. Mint a nyomtatásban meglevő szabályzat mutatja az alaptókéhez járult.

- | | |
|---|------------------|
| 1., Az 1864. évben létesített segély-alap . . . | 18328 frt 55 kr. |
| 2., Az ugynevezett munkaképtelen tanárok alapja | 1166 frt 61 kr. |
| 3., A Koncz alapokból ide szakított tőke-részek . | 5500 frt — — |
| 4., És a tanárok eddig tett fizetései e célra . . | 208 frt — — |

Összesen: 25203 frt 16 krral.

A szabályzat kinyomatását E. K. Tanács szükségesnek látta,

mint ez a szöveg végén is ki van fejezve, azon okból is, hogy az egyesek értesülvén az ügy állásáról, netalán adományokat tehessenek e célra. S hogy tegyenek nagyon is ohajtandó. A közpénztár nyugdíjt nem adhatott s a tanár hiába vénült meg, holtig volt kénytelen szolgálni, a mi pedig sokszor nem vált a tanintézetek javára, de bizony a humanizmussal sem egyező. És halála után családja a bizonyos nyomornak nézett eleibe, mert az unitárius tanári fizetésből a család jövőjét biztosítani nem lehet.

Jövőben reméljük másképp lesz. Az alap meg van. Az egykori tanítványok hálás megemlékezése a buzgó hitrokonok kifogyhatlan áldozatkészsége ezek vannak hivatva az alapot tovább is szépen építeni. Már is kaptunk 200 frtot egy nem unitárius urnőtől, kinek fia főtanodánkban tanul.

Az alapítványok jelentékeny sora egygyel ismét szaporított év folytán. Allen J. Henrik amerikai hitrokonunk, ki mult évi Főtanácsunkban megjelent, el se távozhott Európából anélkül, hogy a szives fogadtatás emlékére valamit ne áldozzon. Prágából m. évi augusztus 30-ról 5 fnt sterlinget küldött, mi beváltatván 58 fnt 50 krban, Allen J. H. alapítvány czímen takarékpénztárba tétetett, s tul messze tengeren, a földteke másik oldalán ott is megdobbant szive mellettünk s onnan is küldött 1881. decz. hóban 59 frtot. Sőt szive dobbanása viszhangra talált testvére Povers Lucy asszonynál is, ki említett alaphoz szintén küldött, 5 fnt sterlinget, 60 frtot.

Özvegy Gálfalvi Imréné Sala Károlin urnó, emelkedettebb szellemü hitrokonunk az általa hagyományozott 3000 fnt Sala-Gálfalvi tanári székre szánt hagyomány összeg kiegyenlítésére átadta egy kolozsvári telkét, mely jelen évi apriltól fogva jövedelmez nevezett alap javára, ez idő szerint 160 frtot.

Az államsegélyt a kormány jelen évre is kiadta; a Richmond-alapba az évi segély összeget pontosan megküldik. Szóval itt-ott egy-egy örvendetes mozzanatra is rámutathatunk.

Költségvetésünk, a számadások vizsgálatáról tett jelentések egyenként a Főtanács eleibe tartozván, az E. K. Tanácsnak e téren tett munkálkodásáról, ez ügyek előterjesztésével fogunk elszámolni.

IV. Főpapiszéki jelentés.

Főpapiszék a Főtanács utasításához képest az „Unitárius egyh. törvényt a Házassági kötelékek érvénytelenítése és felbontása körül követendő eljárásról, valamint a díjszabályzatot is kinyomatta, s a törvényt 1882. évi jan. 1-én életbeléptette. Azóta a törvénykezés az új törvény szerint foly; — természetesen nehézkesen, mert az ügyvitelhez szükséges minták későre készülhetvén el n. Pákei Miklós aa betegsége és halála miatt, mai napig sem volt az alpapi székeknek megküldhető; s különben is mindenhez gyakorlat kell.

Máskülönben mult évben főtanács után három rendes és három rendkívüli ülés tartatott, 1882-ben 4 rendes és 10 rendkívüli

ülést. Csaknem valamennyinek tárgya válóper. Az idei 9-ik rendkívüli ülésben azonban egy elvi határozat is hozatott, az t. i. hogy ha a róm. kath. székek által határozatilag elutasított unitárius válásu egyén folyomodik a pere folytatásáért, az legkevesebb hat hétre vettessék külön s annak leteltével vétessék tőle becsületére tett nyilatkozat arról, hogy azon idő alatt házastársával nem élt, s csak ezek után tárgyalassék pere, mint vegyes házassági per.

V. Elintézett ügyek.

1., Az illető köri közgyűlések által felügyelő gondnokká választott Rafaj Károly és Jakab Gyula afiai e hivatalaikban megerősítettek, a küköllői körben Derzsi István afia öregsége okán történt lemondása, és ennek nyomán a tényleges szolgálat alól való felmentetése által ürességbe jött felügyelő gondnoki hivatal betöltéséről a Főtanács intézkedett.

2., Mózes András afia mint kolozvári pap a szervezet alapján féltanári munkakörre véglegesen kineveztetett.

3., Barabás József okleveles tanár egy évi ideiglenes szolgálata után kereszturi középiskolánk melletti állomáson véglegesített.

4., A Báró Baldácsy-féle alapítványt kezelő bizottságnak az 1881. évre vonatkozó rendes évi jelentését tudomásul vette az E. Főtanács, maga méltányló elismerését kifejezte a bizottmány irányában az alapítvány lelkiismeretes kezeléseért.

Az alapítvány végleges kezelésére és szervezésére a bizottmány által ajánlatba hozott pontozatokat magáévá tette a főtanács; csak azt nem pártolja, hogy az alapítvány évi tiszta jövedelméből egy bizonyos rész az alap javára tőkésítették; mivel az egyes tulajdonos testületek magok ismerik legjobban szükségüket és érdekeiket s ezért maguk gondoskodhatnak leginkább szükségük fedezéséről és érdekeik biztosításáról. Különben is az alapítvány maga közös vagyonnak elég nagy, annival inkább, mert közös vagyon kezelése is mindig több nehézséggel és több költséggel jár.

Kijelentette az E. Főtanács miszerint megkívánja, hogy az alapító levél értelmében, az alapítvány természetéhez képest az alapítvány javadalmában a 11 tulajdonos egyházi testület egyenlő mértékben részesüljön.

A tulajdonos testületeknek a pontozat szerint célba vett közgyűlésébe vallásközönségünk képviselőiül megválasztottak: Püspök Ferencz József és Hajós János, póttagul Gaál Jenő afiai.

5., Berde Mózes az Augustinovics alapot kezelő bizottmány tagja lett.

6., Az a kérdés, hogy a főtanácsokra és zsinatokra utazó esperesek és jegyzők minő utipénzt kapjanak véleményadás végett áttehetett az E. K. Tanácshoz.

7., A holdmezővásárhelyi ekklézsia egyesített a budapesti ekkléziájával.

8., Egyházi tanácsosokká választottak: Barabás József tanár, ifj. Barabás Sándor birtokos, Barabás József megyei főjegyző, Berde István járásbíró, Ferencz Albert ügyvéd, Gábor Mihály birtokos, Kőváry Endre festőművész, Lőrinczi Sándor katasteri hivatalnok, Nagy Károly földbirtokos, Székely Ádám városi hivatalnok, Varga Dénes tanár.

9., Az 1883. évre szóló költségvetés megállítatott, a bevételek 19493 frt 93 krban, a kiadások 20048 frt 88 krban állítatván meg 554 frt fedezetlen kiadás fedezésére a hátrálék kamatok jeleltettek ki.

10. Minden számadások a kebl. számvevőség és az E. K. Tanács felterjesztései nyomán véglegesen elintéztettek.

11., Benczédi Gergely 5 évre véglegesen megválasztatott pénztárnoknak az eddigi munkákorre.

12., Az év folytában tartott négyszeri pénztári vizsgálatokról szóló jelentésekből örömmel vette az E. Főtanács, hogy a pénztár mindig jórendben találtatott.

13., Az 1882. évre szóló államsegélyből segedelmül adatott: Az ekkleziák és belső emerek tőketartozása kamatai törlesztésére 2778 frt 34 kr. a belső emberek nyugdíj alapjának 300 — a tanári nyugdíj alapnak 100 — a kolozsvári másodpapság fentartására 600 a budapesti ekkleziának 100 — állami intézetekben vallást tanítóknak 60 együtt 3938 frt 34 kr. Belső emberek tőke tartozása törlesztésére 630 frt. hét szegény ekkleziának 300 frt. tanításért pótlásul 12 frt.

14., A Dávid Ferencz-alapítvány évi 600 frt kamatából 400 frtból részeltetett 10 szerényebben javadalmazott pap, 8 szorgalmas népiskolai tanító, 6 özvegy és árva. 100 frttal, Péterfi Sándor afia újabb irodalmi munkássága segítettett elé, 100 frt tőkésítettett.

15., Nagy Lajos afia pénztári jegyzőségről lemondván pénztári jegyzőnek megválasztatott Mózes András.

16., A kolozsvári iskolánk épületén szükségesnek talált építkezések végrehajtására az E. K. Tanács felhatalmaztatott.

17., Három felsőbb tanintézetünkről szóló kinyomott értesítőből és a felterjesztett jelentésekből örömmel értesült az E. Főtanács arról, hogy ez intézeteinkben a tanítás és tanulás szép sikerrel foly.

18., A népiskolánkról szóló kimutatás szerint járt iskolába tanköteles 4494; ismétlő iskolás 749; nem unitárius 256 együtt 5499 növendék. A népesség gyarapodását eszközi az ismétlő iskolába járók számának a gyarapodása. Ellenben kitűnvn az, hogy a sajátlag tanköteles gyermekek közt a tényleg iskolába járók száma apadott, az E. Főtanács intézkedett, hogy a tanköteles gyermekek iskolába járjanak; intézkedett, hogy oly iskolákról is tétessenek jelentések, melyek államiak vagy községiek; intézkedés tétetett a faiskolák kezeléséről.

K. A.